

HAPSc Policy Briefs Series

Vol 3, No 1 (2022)

HAPSc Policy Briefs Series

A Helpful Guide for Parents and Guardians of People on the Autism Spectrum Disorder - Knowing Your Main Rights

Photini Masoura, Alexandra Skitsou, Marianna Dre, Georgios Charalambous

doi: [10.12681/hapscpbs.30988](https://doi.org/10.12681/hapscpbs.30988)

Copyright © 2022, Photini Masoura, Alexandra Skitsou, Marianna Dre, Georgios Charalambous

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Masoura, P., Skitsou, A., Dre, M., & Charalambous, G. (2022). A Helpful Guide for Parents and Guardians of People on the Autism Spectrum Disorder - Knowing Your Main Rights. *HAPSc Policy Briefs Series*, 3(1), 38-47. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.30988>

A Helpful Guide for Parents and Guardians of People on the Autism Spectrum Disorder - Knowing Your Main Rights¹

Photini Masoura², Alexandra Skitsou³, Marianna Dre⁴ & Georgios Charalambous⁵

Abstract

Autism is a serious developmental disorder that affects people throughout their lives, affecting their perception, thinking and behavior. It has been observed that there is a lack of information regarding the rights of parents and guardians of children on the autism spectrum, especially those of vulnerable social groups. A short guide was written in order to inform the parents and guardians about their rights. Furthermore, a bibliographic review of the international, European and Greek legislation framework was carried out and we came to the conclusion that there is an extensive legislation framework for the protection of the rights of individuals on the autism spectrum and their parents.

Key Words: autism; autism spectrum; children; parents; guardians; rights; allowances; legislation; retirement; education.

Χρήσιμος Οδηγός προς Γονείς και Κηδεμόνες Ατόμων στο Φάσμα του Αυτισμού - Γνωρίζοντας τα Κυριότερα Δικαιώματά Σας

Φωτεινή Μασούρα, Αλεξάνδρα Σκίτσου, Μαριάννα Δρε, Γεώργιος Χαραλάμπους

Περίληψη

Η αυτιστική διαταραχή (αυτισμός) αποτελεί μία διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή, η οποία συνοδεύει το άτομο σε όλη του τη ζωή, επηρεάζοντας την αντίληψη, τη σκέψη και τη συμπεριφορά του. Έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης όσον αφορά στα δικαιώματα των γονέων και κηδεμόνων των παιδιών στο φάσμα του αυτισμού, ειδικότερα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Με την εργασία αυτή συντάχθηκε ένας σύντομος οδηγός με σκοπό την ενημέρωση των γονέων και κηδεμόνων των παιδιών στο φάσμα του αυτισμού σχετικά με τα δικαιώματά τους. Περαιτέρω έγινε βιβλιογραφική ανασκόπηση του διεθνούς, ευρωπαϊκού και ελληνικού θεσμικού πλαισίου και καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει ισχυρό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού και των γονέων τους.

Λέξεις-Κλειδιά: αυτισμός, φάσμα αυτισμού, παιδιά, γονείς, κηδεμόνες, δικαιώματα, επιδόματα, νομοθεσία, συνταξιοδότηση, εκπαίδευση.

¹ To cite this paper in APA style: Masoura, P., Skitsou, A., Dre, M. & Charalampous, G. (2022). A Helpful Guide for Parents and Guardians of People on the Autism Spectrum Disorder - Knowing Your Main Rights. *HAPSc Policy Briefs Series*, 3(1), 38-47. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.30988>

² Lawer, MSc in Health Management, PhdC Frederick University, Cyprus.

³ Lawer, MSc, PhD, Assistant Professor, Frederick University, Cyprus.

⁴ Theologist, Social worker, M.th, Joint Special Professional Gymnasium-Lyceum of Loutraki, Perahora and St. Theodoroi, Cyprus.

⁵ MD, MSc, PhD, Director of Emergency Department-Hippocratio Hospital of Athens, Associate Professor Frederick University, Cyprus.

Εισαγωγή

Η αυτιστική διαταραχή (αυτισμός) αποτελεί μία διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή, η οποία συνοδεύει το άτομο σε όλη του τη ζωή, επηρεάζοντας την αντίληψη, τη σκέψη και τη συμπεριφορά του και χαρακτηρίζεται από α) σημαντικές δυσκολίες στην ανάπτυξη κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων και αμοιβαίων αλληλεπιδράσεων του ατόμου με τους γύρω του, και β) περιορισμένα και επαναλαμβανόμενα στερεοτυπικά ενδιαφέροντα και συμπεριφορές. (ICD10, DSM IV). Παρατηρείται αυξημένο άγχος ανάμεσα στους γονείς ατόμων στο φάσμα του αυτισμού και ειδικότερα αυτών που ανήκουν στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα και στους νεότερους σε ηλικία (Gatzoyia et al., 2014). Γίνεται δεκτό ότι τα προβλήματα στη συμπεριφορά και στην ανάπτυξη του παιδιού δύνανται να μειωθούν μέσω υποστηρικτικών κοινωνικών δικτύων. Επίσης τα δίκτυα αυτά συνδέθηκαν με την καλύτερη προσωπική ευημερία και με πιο θετικές στάσεις και επιρροές στις σχέσεις μεταξύ γονέα-παιδιού. (Dunst et al., 1986). Στο διεθνές, ευρωπαϊκό και ελληνικό νομικό και πολιτικό σύστημα υπάρχουν διάφορα κείμενα τα οποία θεσπίστηκαν με σκοπό την καλύτερευση της ποιότητας ζωής των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού και των γονέων και κηδεμόνων τους. Τα κείμενα αυτά εντοπίστηκαν και μέσα από μία βιβλιογραφική ανασκόπηση, καταγράφηκαν, μελετήθηκαν και παρατίθενται στην παρούσα μελέτη. Περαιτέρω, εντοπίζεται στην Ελλάδα αδυναμία πλήρους ενημέρωσης των γονέων και κηδεμόνων σχετικά με τα δικαιώματά τους τα οποία είναι σημαντικά και μπορούν να οδηγήσουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής του συγκεκριμένου πληθυσμού. Κρίνεται σκόπιμη η συγγραφή ενός συνοπτικού εγχειριδίου που αναλύει τα δικαιώματα της ομάδας και η διανομή του μέσω διάφορων φορέων, εγχείρημα το οποίο επιχειρήσαμε με την παρούσα μελέτη και σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ακολουθεί.

Σκοπός - Μεθοδολογία

Έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης όσον αφορά στα δικαιώματα των γονέων και κηδεμόνων των παιδιών στο φάσμα του αυτισμού, ειδικότερα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Προχωρήσαμε σε αυτή την πρωτογενή μελέτη και ανάλυση της νομοθεσίας με σκοπό την κάλυψη του κενού αυτού έτσι ώστε να περιγραφεί το ισχύον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σύμφωνα και με τις διεθνείς συμβάσεις και συνθήκες. Προβήκαμε στη βιβλιογραφική αυτή επισκόπηση της διεθνούς, της ευρωπαϊκής και της ελληνικής νομοθεσίας κατά το διάστημα Μαρτίου - Απριλίου 2022.

Αποτελέσματα

Διεθνής Νομοθεσία

Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CRPD 2006).

Σκοπός της σύμβασης είναι η προαγωγή, η προστασία και η διασφάλιση της πλήρους και ίσης απόλαυσης όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, από όλα τα άτομα με αναπηρίες (δηλαδή τα άτομα τα οποία έχουν μακροχρόνια και σωματικά, διανοητικά, πνευματικά ή αισθητήρια εμπόδια, που, σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια, μπορούν να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους) και η προαγωγή και ο σεβασμός της εγγενούς αξιοπρέπειάς τους. Οι αρχές που διέπουν τη Σύμβαση είναι αυτές του σεβασμού της εγγενούς αξιοπρέπειας, της ατομικής αυτονομίας, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας ατομικών επιλογών και της ανεξαρτησίας των ατόμων, της μη διάκρισης, της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής και ένταξης στην κοινωνία, του σεβασμού της διαφοράς και της αποδοχής των ατόμων με αναπηρίες, ως τμήματος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και της ανθρωπότητας, της ισότητας των ευκαιριών, της προσβασιμότητας, της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, ο σεβασμός των εξελισσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρίες και ο σεβασμός του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρίες να διατηρήσουν την ταυτότητά τους. Τις αρχές αυτές οφείλουν να διασφαλίσουν τα συμβαλλόμενα κράτη μέσω της θέσπισης κατάλληλων μέτρων τόσο διοικητικών όσο και νομοθετικών. Στη συνέχεια στο κεφάλαιο της ελληνικής νομοθεσίας θα διερευνηθεί η εφαρμογή αυτών των μέτρων από την ελληνική πολιτεία.

Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται πλήρως ως προς την προστασία και προώθηση των

θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς και τη βελτίωση της κατάστασης των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη. Το άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει ότι «τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους». Επίσης στο ίδιο άρθρο εγκαθιδρύεται η αρχή του συμφέροντος του παιδιού τόσο σε πράξεις που διενεργούνται από δημόσιους φορείς όσο και σε πράξεις που διενεργούνται από ιδιωτικούς φορείς. Γενικότερα θεσπίζεται η προστασία της αξίας του ανθρώπου (A-1), της ζωής (A-2) και της σωματικής και διανοητικής ακεραιότητας. (A-3).

Επίσης με τη γραπτή Διακήρυξη για τα δικαιώματα των ατόμων με αυτισμό η οποία υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο στις 9-5-1996 τίθεται ο χάρτης με τα κυριότερα δικαιώματα των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού. Ένα από αυτά τα δικαιώματα είναι και το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο και πολύπλοκο θέμα το οποίο ρυθμίζεται με παρόμοιες παρεμβάσεις και πολιτικές στον ευρωπαϊκό και το διεθνή χώρο.

Εκπαιδευτική Πολιτική

Οι van Kessel, et al., (2019) ερευνούν το νομοθετικό πλαίσιο και τις πολιτικές που ακολουθούν η Γερμανία, η Ολλανδία και το Βέλγιο σε σχέση με την εκπαίδευση των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού.

Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αν και η πολιτική της Γερμανίας για την Ειδική Εκπαίδευση έχει εναρμονιστεί, ωστόσο παρουσιάζονται διαφορές, μεταξύ των διαφόρων περιοχών της χώρας εξαιτίας του διαχωρισμού που υπέστη μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Δυτική και Ανατολική Γερμανία), γεγονός το οποίο επεκτάθηκε και στην εκπαιδευτική πολιτική. Στην περίπτωση της Ολλανδίας παρατηρούν ότι παρόλο που υπάρχει ειδικός νόμος για την ειδική εκπαίδευση και για το ρόλο συμμετοχής των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους, δεν υπάρχει κάποιο εθνικό σχέδιο δράσης ή στρατηγική συνδεδεμένη με τον αυτισμό. Τέλος στο Βέλγιο υπάρχει το συνταγματικά θεμελιωμένο δικαίωμα της εκπαίδευσης με ιδιαίτερη έμφαση στην επιλογή του καταλληλότερου είδους της εκπαίδευσης η οποία θα εγγυάται την ανάπτυξη των παιδιών τους. Περαιτέρω στο Βέλγιο θεσπίστηκαν προϋποθέσεις παρακολούθησης ειδικής εκπαίδευσης ήδη από το 1970. Στην Ελλάδα υπάρχουν σημαντικότερα νομοθετήματα που αφορούν κυρίως στην εκπαιδευτική πολιτική, στη συνταξιοδότηση και εν γένει στην πολιτική του κράτους προνοίας απέναντι σε αυτό το ευαίσθητο θέμα, τα οποία και παραθέτουμε στη συνέχεια.

Ελληνική Νομοθεσία

Ο Έλληνας νομοθέτης αναγνωρίζοντας από πολύ νωρίς την έννοια του φάσματος του αυτισμού συμπεριέλαβε την έννοια στο ν. 2646/1998 (ΦΕΚ Α΄236 20.10.1998) Στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες καθορίζονται Ειδικά Προγράμματα μεταξύ άλλων και για τον αυτισμό με γνώμονα την ένταξη των ατόμων στην κοινωνία, στην παραγωγική διαδικασία και επαγγελματική απασχόληση και την συμμετοχή σε διάφορες μορφές διαβίωσης. Οι παραπάνω αρχές ακολουθούν τις πρόνοιες της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο Έλληνας νομοθέτης προχώρησε σε λήψη μέτρων πολλά χρόνια πριν από την υπογραφή της Σύμβασης του ΟΗΕ. Μέσω των Ν.Π.Δ.Δ. που εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και πιστοποιημένους φορείς, που αναπτύσσουν δραστηριότητες που αφορούν άτομα που βρίσκονται μεταξύ άλλων και στο φάσμα του αυτισμού δύναται να λειτουργήσουν προστατευόμενα παραγωγικά εργαστήρια. (Π.Π.Ε).

Απασχόληση στα Προστατευόμενα Παραγωγικά Εργαστήρια

Στα Π.Π.Ε. τουλάχιστον τα τρία πέμπτα (3/5) των απασχολούμενων είναι άτομα με νοητική υστέρηση, αυτισμό, βαριές σωματικές και πολλαπλές αναπηρίες, ανεξαρτήτως αν λαμβάνουν

σύνταξη από αποθανόντα γονέα ή προνοιακό επίδομα. Τα άτομα αυτά εντάσσονται ως απασχολούμενοι, εφόσον έχουν συμπληρώσει το 20ό έτος της ηλικίας τους και έχουν παρακολουθήσει τουλάχιστον διετές πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης.

Με τον παραπάνω νόμο συστήνονται δίκτυα Κέντρων Στήριξης Αυτιστικών Ατόμων με σκοπό την κοινωνική προστασία και στήριξη των αυτιστικών ατόμων και του οικογενειακού περιβάλλοντός τους με τη δημιουργία υπηρεσιών θεραπευτικής και εκπαιδευτικής παρέμβασης και μέριμνας.

Εκπαιδευτική πολιτική

Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στην Ελλάδα τα καίρια ζητήματα εκπαίδευσης των παιδιών και έμμεσα των γονέων με παιδιά στο φάσμα του αυτισμού αναλαμβάνει το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Στήριξη προς τους γονείς παρέχεται μέσα από το νόμο 3699/2008 (ΦΕΚ Α' 199/2-10-2008) όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με το ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193/17-09-2013). Καθορίζονται οι προϋποθέσεις παράλληλης στήριξης των μαθητών που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού γεγονός το οποίο θα μπορούσε να συνδράμει στη μείωση των αρνητικών συναισθημάτων των γονέων. Με την τελευταία τροποποίηση του νόμου η υποστήριξη του μαθητή μπορεί να υλοποιείται και από ειδικό βοηθό που εισηγείται και διαθέτει η οικογένεια του μαθητή κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Διευθυντή και του Συλλόγου διδασκόντων της σχολικής μονάδας. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση στήριξης από σχολικό νοσηλευτή κατόπιν γνωμάτευσης δημόσιου νοσοκομείου. Η ύπαρξη ειδικού βοηθού ο οποίος προτείνεται από την οικογένεια του παιδιού οδηγεί στην αίσθηση ασφάλειας του ίδιου του παιδιού αλλά και κατ' επέκταση των γονέων. Έχοντας υπόψιν τα χαρακτηριστικά των παιδιών στο φάσμα του αυτισμού που αναφέρθηκαν παραπάνω (ICD10, DSM IV) σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι φροντιστές ατόμων στο φάσμα του αυτισμού αντιμετωπίζουν αυξημένο άγχος (Adib et al., 2019) ενδείκνυται η πρόσληψη ενός προσώπου οικείου προς το παιδί που παρέχει ένα σταθερό και ασφαλές περιβάλλον τόσο στο παιδί στο φάσμα του αυτισμού όσο και στο μαθητικό περιβάλλον. Επιπλέον, όπως αναλύεται κατωτέρω, έχει θεσπισθεί μία σειρά από παρεμβάσεις στον εργασιακό χώρο των γονέων μέσα από την παροχή γονικής άδειας ανατροφής παιδιού, στη συνταξιοδότηση των γονέων με ευνοϊκές διατάξεις και στη θέσπιση καταβολής επιδομάτων, όλες δε οι παρεμβάσεις σκοπό έχουν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού και των γονέων τους.

Δικαιώματα εργαζόμενων γονέων - Άδειες

Γονική άδεια ανατροφής τέκνου

Κάθε εργαζόμενος γονέας ή πρόσωπο που ασκεί τη γονική μέριμνα έχει ατομικό και αμεταβίβαστο δικαίωμα γονικής άδειας για την ανατροφή του παιδιού, διάρκειας τεσσάρων (4) μηνών, την οποία

μπορεί να χρησιμοποιήσει συνεχόμενα ή τμηματικά, μέχρι το παιδί να συμπληρώσει την ηλικία των οκτώ (8) ετών, με σκοπό την εκπλήρωση των ελάχιστων υποχρεώσεων ανατροφής προς αυτό. Σε περίπτωση υιοθεσίας ή αναδοχής τέκνου ηλικίας έως οκτώ (8) ετών, η γονική άδεια χορηγείται από την ένταξη του παιδιού στην οικογένεια. (Α-28ν. 4808/2021 ΦΕΚ Α'101/19.06.2021). Επίσης για τους πρώτους δύο μήνες της άδειας ο ΟΑΕΔ καταβάλλει επίδομα γονικής άδειας στον κάθε γονέα ύψους ίσου με τον ελάχιστο θεσμοθετημένο μισθό.

Μειωμένο ωράριο

Οι γονείς, που εργάζονται σε επιχείρηση ή εκμετάλλευση που απασχολεί τουλάχιστον πενήντα (50) άτομα και έχουν παιδιά με πνευματική, ψυχική ή σωματική αναπηρία, η οποία πιστοποιείται με ιατρική γνωμάτευση του ασφαλιστικού φορέα στον οποίο υπάγονται τα πρόσωπα αυτά, έχουν το αυτοτελές δικαίωμα για κάθε παιδί, να ζητήσουν τη μείωση του ωραρίου εργασίας τους κατά μία (1) ώρα την ημέρα, με ανάλογη περικοπή των αποδοχών τους. (Α-41ν. 4808/2021 ΦΕΚ Α'101/19.06.2021).

Ειδική Γονική άδεια γονέων παιδιών στο φάσμα του αυτισμού

Σε γονείς παιδιών στο φάσμα του αυτισμού που εργάζονται με σχέση πλήρους ή μερικής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα ή στο Δημόσιο Τομέα όπου εφαρμόζεται η εργατική νομοθεσία (ευρύς δημόσιος τομέας και Ν.Π.Δ.Δ, ΝΠΙΔ, ΟΤΑ, ΟΚΑ κ.α) χορηγείται ειδική γονική άδεια, διάρκειας δέκα (10) εργάσιμων ημερών κατ' έτος, με αποδοχές. (Α-54ν. 4808/2021 ΦΕΚ Α'101/19.06.2021).

Συνταξιοδοτικά δικαιώματα

Οι γονείς και τα αδέρφια ατόμων άγαμων με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, τα οποία δεν εργάζονται και δεν νοσηλεύονται σε ιδρύματα με δαπάνη ασφαλιστικού ή άλλου δημόσιου φορέα, θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 7.500 ημερών εργασίας ή 25 ετών πραγματικής ασφάλισης. Προϋπόθεση να είναι ασφαλισμένοι σε φορείς κύριας και επικουρικής ασφάλισης, αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Η θεμελίωση του δικαιώματος γίνεται ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας και ανεξαρτήτως χρόνου υπαγωγής στην ασφάλιση. Οι γονείς και τα αδέρφια οι οποίοι δεν συμπληρώνουν τον απαιτούμενο χρόνο δικαιούνται να εξαγοράσουν το χρόνο στρατιωτικής θητείας, το χρόνο γονικής άδειας ανατροφής παιδιών του άρθρου 6 του ν. 1483/1984 (ΦΕΚ Α' 153/08-10-1984). Επίσης λαμβάνεται υπόψη ο προβλεπόμενος από την Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. χρόνος απουσίας από την εργασία λόγω κήσης και λοχείας.

Εισοδηματικές και άλλες προϋποθέσεις

Ο έτερος γονέας του ανάπηρου τέκνου που δεν θα ασκήσει την αίτηση για συνταξιοδότηση, πρέπει, κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για συνταξιοδότηση, να μην λαμβάνει ή να μη δικαιούται σύνταξη από οποιονδήποτε ασφαλιστικό οργανισμό ή το Δημόσιο.

Δικαίωμα συνταξιοδότησης σε περίπτωση λύσης του γάμου- δικαστικής συμπαράστασης

Αν ο γάμος λυθεί, το δικαίωμα ασκείται από τον γονέα που έχει την επιμέλεια του ανάπηρου παιδιού με αμετάκλητη δικαστική απόφαση και αυτό ισχύει και μετά την ενηλικίωση του τέκνου.

Εάν ένα παιδί στο φάσμα του αυτισμού έχει τεθεί σε δικαστική συμπαράσταση με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, το δικαίωμα ασκείται από τον γονέα που έχει ορισθεί δικαστικός συμπαραστάτης.

Συνταξιοδότηση αδελφού

A. Πέντε έτη πριν από την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως για συνταξιοδότηση πρέπει να έχει οριστεί δικαστικός συμπαραστάτης του/της αδελφού/ής με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ή

B. ο/η με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω αδελφός/ή να συνοικεί αποδεδειγμένα και να τον βαρύνει.

Για να συνταξιοδοτηθεί αδελφός απαιτείται κατά την υποβολή της αίτησης συνταξιοδότησης οι δύο αδελφοί να είναι ορφανοί και από τους δύο γονείς ή ο εν ζωή γονέας να έχει συμπληρώσει το 75ο έτος της ηλικίας του ή ο εν ζωή γονέας να είναι ανάπηρος με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω (Α-Α 5 ν. 3232/2004 (ΦΕΚ Α' 48/12.02.2004), 26§8 ν. 4075/12 ΦΕΚ Α' 89/11-04-2012).

Συνταξιοδότηση ασφαλισμένων ΟΓΑ

Για γονείς και αδέρφια αγάμων οι οποίοι είναι ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ, απαιτούνται 20 έτη ασφάλισης και καταβολής ασφαλιστικών εισφορών στον Κλάδο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών για όσους θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα μέχρι 31.12.2012. Ενώ αν θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα από 1.1.2013 και εξής είναι απαραίτητα τα 25 έτη ασφάλισης. Είναι δυνατόν εφόσον δεν επαρκεί ο χρόνος ασφάλισης, να εξαγορασθεί ο χρόνος της στρατιωτικής θητείας, ενώ λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος διαδοχικής ασφάλισης σε φορείς κύριας ασφάλισης και ο χρόνος ασφάλισης που διανύθηκε υπό τη νομοθεσία κοινωνικής ασφάλειας κρατών-μελών της Ε.Ε., χωρών του Ε.Ο.Χ. ή της Ελβετίας ή χωρών με τις οποίες έχει συναφθεί διμερής σύμβαση κοινωνικής ασφάλειας.

Αναγνώριση ποσοστού αναπηρίας από την επιτροπή ΚΕΠΑ

Για να αναγνωριστεί το ποσοστό αναπηρίας – προϋπόθεση για τη συνταξιοδότηση γονέων παιδιών στο φάσμα του αυτισμού, τα παιδιά στο φάσμα του αυτισμού ελέγχονται ως προς το ποσοστό αναπηρίας από τις αρμόδιες επιτροπές. Από 1.9.2011 δημιουργήθηκε Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), το οποίο υπάγεται στη Διεύθυνση Αναπηρίας και Ιατρικής της Εργασίας της Διοίκησης του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ., για την εξασφάλιση της ενιαίας υγειονομικής κρίσης όσον αφορά στον καθορισμό του βαθμού αναπηρίας των ασφαλισμένων όλων των ασφαλιστικών φορέων, συμπεριλαμβανομένου του Δημοσίου, καθώς και των ανασφάλιστων, για τους οποίους απαιτείται πιστοποίηση της αναπηρίας (ν.4331/2015 ΦΕΚ Α'69/02.07.2015).

Σύμφωνα με την 80100/101202 απόφαση περί Ενιαίου Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας (Ε.Π.Π.Π.Α.) ΦΕΚ Β'6282/29-12-2021 για την απόφαση του ποσοστού λαμβάνονται υπόψη η νοημοσύνη και η συνολική λειτουργικότητα για τον προσδιορισμό της οποίας συνυπολογίζονται:

1. Η σοβαρότητα της έκπτωσης στην κοινωνική επικοινωνία, στις επαναλαμβανόμενες στερεοτυπικές συμπεριφορές και τα περιορισμένα ενδιαφέροντα
2. Η προσαρμοστική λειτουργικότητα για τον προσδιορισμό της οποίας λαμβάνονται υπόψη η ανάπτυξη λόγου και ομιλίας, οι δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης, κατάκτηση αριθμητικών δεξιοτήτων, γνώση και διάκριση χρονικών μεγεθών, δεξιότητες φροντίδας εαυτού, δεξιότητες αυτόνομης διαβίωσης, αυτό ή ετεροεπιθετικές συμπεριφορές, κοινωνικά οχλούσες συμπεριφορές, υπερκινητικότητα ή στερεοτυπίες, ανάγκη αυξημένης ή συνεχούς επίβλεψης, συννοσηρότητα με άλλες σωματικές ή ψυχικές διαταραχές.

Τα ποσοστά αναπηρίας καθορίζονται μεταξύ 50-80% και επανακαθορίζονται στην ηλικία των 7 και των 17 ετών.

Παροχή επιδομάτων από τον ΟΠΕΚΑ

Επίδομα βαριάς αναπηρίας

Δίδεται σε άτομα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67%, ανασφάλιστα ή έμμεσα ασφαλισμένα και σε άμεσα ασφαλισμένους υπό ειδικές προϋποθέσεις (ποσό επιδόματος 313 ευρώ).

Πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση

Δικαιούχοι είναι τα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος ή διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή ή αυτισμό ή σύνδρομο Asperger, με ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω Π.Α. $\geq 80\%$ εφόσον είναι ανασφάλιστα ή έμμεσα ασφαλισμένα. (ποσό 527 ευρώ)

Προσωπικός Βοηθός Ατόμων με ειδικές ανάγκες

Πρόσφατα τέθηκε σε εφαρμογή πιλοτικό πρόγραμμα για την υποστήριξη της ανεξάρτητης διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρία μέσω του θεσμού του προσωπικού βοηθού. Επιλέξιμοι ωφελούμενοι είναι άτομα με αναπηρία ηλικίας 16 έως 65 ετών τα οποία έχουν την κύρια κατοικία τους εντός των ορίων της Περιφέρειας Αττικής, διαθέτουν Γνωστοποίηση Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας από το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.) του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-Ε.Φ.Κ.Α.), με συνολικό ποσοστό αναπηρίας ίσο ή μεγαλύτερο του 67%, που είναι σε ισχύ κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης και τα εισοδήματά τους δεν υπερβαίνουν τις εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ (Υπουργείο Εργασίας, 2022).

Συμπεράσματα

Το νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού και εν γένει των ατόμων με αναπηρία έχει θεσπισθεί τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η διεθνής και η ευρωπαϊκή κοινότητα θέσπισε κανόνες προστασίας της ζωής, της υγείας και της αξία των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού αναδεικνύοντας τις ανθρωπιστικές και πνευματικές αξίες των κοινοτήτων. Στην Ελλάδα υπάρχει ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο το οποίο προστατεύει τα δικαιώματα των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού και των γονέων – κηδεμόνων τους. Η Ελλάδα ακολουθεί την ευρωπαϊκή πορεία στα ζητήματα αυτά και παρουσιάζει αξιόλογο νομοθετικό έργο ήδη από το 1998. Θεσπίστηκε ένα πλέγμα δικαιωμάτων που αφορούν στην οικονομική και ασφαλιστική πολιτική απέναντι στους γονείς και κηδεμόνες των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού, θεσπίστηκε ο προσωπικός βοηθός ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθορίστηκε προστατευτικό πλαίσιο απέναντι στους εργαζόμενους γονείς με σκοπό την κάλυψη της αυξημένης ανάγκης των παιδιών να βρίσκονται κοντά στους γονείς τους. Από εμπειρική σκοπιά συνιστούμε την εκπαίδευση του κοινωνικού συνόλου στα θέματα αυτισμού.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Απόφαση 80100/101202. Απόφαση περί Ενιαίου Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας (Ε.Π.Π.Π.Α.) ΦΕΚ Β'6282/29-12-2021.

Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Cross, A. H. (1986). Mediating influences of social support: personal, family, and child outcomes. *American journal of mental deficiency*, 90(4): 403–417.

- Gatzoyia, D., Kotsis, K., Koullourou, I., Goulia, P., Carvalho, A. F., Soulis, S., & Hyphantis, T. (2014). The association of illness perceptions with depressive symptoms and general psychological distress in parents of an offspring with autism spectrum disorder. *Disability and health journal*, 7(2), 173–180.
- Nik Adib, N. A., Ibrahim, M. I., Ab Rahman, A., Bakar, R. S., Yahaya, N. A., Hussin, S., & Wan Mansor, W. (2019). Perceived Stress among Caregivers of Children with Autism Spectrum Disorder: A State-Wide Study. *International journal of environmental research and public health*, 16(8), 1468.
- Νόμος 1483/1984. Προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις. Τροποποιήσεις και βελτιώσεις εργατικών νόμων. (ΦΕΚ Α` 153/08-10-1984).
- Νόμος 2646/1998. Ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και άλλες διατάξεις. (ΦΕΚ Α` 236 20.10.1998).
- Νόμος 3232/2004. Θέματα κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α` 48/12.02.2004).
- Νόμος 3699/2008. Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές Ανάγκες (ΦΕΚ Α` 199/2-10-2008).
- Νόμος 4075/2012. Θέματα Κανονισμού Ασφάλισης ΙΚΑ - ΕΤΑΜ, Ασφαλιστικών Φορέων, προσαρμογή της νομοθεσίας στην Οδηγία 2010/18/ΕΕ και λοιπές διατάξεις. (ΦΕΚ Α 89/11.4.2012).
- Νόμος 4186/2013. Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις. (ΦΕΚ Α` 193/17-09-2013).
- Νόμος 4331/2015. Μέτρα για την ανακούφιση των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ), την απλοποίηση της λειτουργίας των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και συναφή ασφαλιστικά ζητήματα και άλλες διατάξεις. (ΦΕΚ Α` 69/02-07-2015).
- Νόμος 4808/2021. Για την Προστασία της Εργασίας - Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής «Επιθεώρηση Εργασίας» - Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας - Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, άλλες διατάξεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις. (ΦΕΚ Α` 101/19.06.2021).
- ΟΠΕΚΑ (χ.χ.). Παροχές για άτομα με αναπηρίες. Διαθέσιμο στο: <https://opeka.gr/atoma-me-anapiria/atoma-me-anapiria-paroches/> (Ανάκτηση: 15/05/2022).
- Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (2006). Διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/the-10th-anniversary-of-the-adoption-of-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd-crpd-10.html> (Ανάκτηση: 15/05/2022).
- van Kessel, R., Roman-Urrestarazu, A., Ruigrok, A., Holt, R., Commers, M., Hoekstra, R. A., Czabanowska, K., Brayne, C., & Baron-Cohen, S. (2019). Autism and family involvement in the right to education in the EU: policy mapping in the Netherlands, Belgium and Germany. *Molecular autism*, 10, 43.
- WHO (2022). ICD-10. Διαθέσιμο στο: <https://www.icd10data.com/> (Ανακτήθηκε: 14/05/2022).
- Υπουργείο Εργασίας (2022). Προσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για Υποβολή Αιτησεων Συμμετοχής στην Α` Φάση του Πιλοτικού Προγράμματος «Προσωπικός Βοηθος για Ατομα με Αναπηρια». Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/wp-content/uploads/2022/03/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%92%CE%BF%CE%B7%CE%B8%CF%8C%CF%82.pdf> (Ανάκτηση: 15/05/2022).
- Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016). Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT> (Ανάκτηση: 15/05/2022).